

119.462

119462

MI A „MISSZIÓI” MUNKA?

Írta:

DR. VICTOR JÁNOS

a budapest-szabadságtéri ref. egyház
lelképásztora

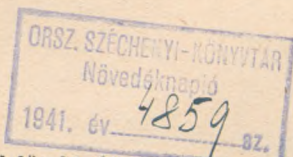
(Megjelent a Református Világszemle
1941. január havi számában.)

Ennek a dolgozatnak csak az a szerény hivatása lévén, hogy hozzászólásként serkentse és érlelje a még sokak közreműködését kívánó eszmecserét a címében kifejezett kérdés tisztázása végett, kívánatos, hogy mindenkihez eljusson, aki a kérdéssel foglalkozik. Mivel félek attól, hogy a Református Világszemle c. folyóirat, amely legutóbb szíves volt helyet adni neki, nem örvend elég széleskörű elterjedtségnek (amit pedig megérdemelne), ebben a füzetben is közlésesem (csekély változtatással és egy hozzátoldott „megjegyzéssel”) és egyházam, közelebbről lelkészi kara közvéleményének szíves figyelmébe ajánlom a kérdés további megvitatásánál.

(A Református Világszemle egyébként Csekes Béla lelkipásztortársam szerkesztésében negyedévenként jelenik meg és évi 4 P-vel elő lehet rá fizetni az ő címén: Szap, Komárom m.)

Dr. V. J.

119462

Felölös kiadó: Dr. Victor János.

Bethlen-nyomda rt. Budapest, IX., Kálvin-tér 8.
Műszaki igazgató: Lombár László.

Magyar református egyházunk jelen korszaka a „missziói munka“ uralkodó csillagzatának a jegyében áll. Nagy átalakulás megy végbe benne, amelynek lényegét mintegy két évtizeddel ezelőtt ezekben a programadó szavakban foglalta össze dr. Ravasz László: „Az egyház misszióivá tétele és a missziói munka egyházivá tétele“. Nem kell itt felsorolnunk az egyházi életnek azokat a jelenségeit, amelyekben ez az átalakulás mutatkozik. Közismertek. A Trianon-utáni Csonka-Magyarország egyházi életében, ha félszázaddal ezelőtt elhunyt atyáink visszalátogattak volna közénk, egyik meglepetés a másik után érte volna őket, annyi új jelenség tárulna elébük. S hogy az egyházunk testéről idegen uralom alá szakadt részekben is mint ment végbe ugyanolyan természetű átalakulás, arra Erdély a legvilágosabb példa. Nem véletlen hogy amióta 1925-ben megjelent az Egyetemes Egyház paróchiális könyvtárában Forgács Gyula korszakot nyitó könyve, „A belmisszió és a cura pastoralis“, az idevonatkozó irodalomnak legjelentősebb termékei erdélyi talajból sarjadtak, úgymint dr. Makkai Sándornak és László Dezsőnek a közelmúltban, ugyanazon 1938. évben megjelent „Az egyház missziói munkája“ és „Az anyaszentegyház élete és szolgálata“ című tanulmányai.

Azonban az átalakulás még nem fejeződött be. Benne vagyunk a folyamatában. S ezért nem csoda, ha a gyakorlatot értelmező és indokoló elméleti gondolatok

is, amint az egyházi közfelfogásban és irodalmi művekben tükröződnek, szintén sok kiforratlanságot mutatnak még mindig. Magának a „missziói munkának“ a fogalma is további tisztázásra szorul még, hogy ennek nyomán gyakorlatilag is tisztább helyzet felé haladhasson a „missziói munka“ jelszava alatt folyamatban levő egyházi átalakulás.

Ezek a sorok azzal szeretnék elősegíteni ezt a folyamatot, hogy a „misszió munka“ neve alá vont tevékenységek heterogén voltára hívják fel a figyelmet. Ha helyes nyomon járunk, akkor egyházi közgondolkodásunk kénytelen lesz hova-tovább egyre gondosabban megkülönböztetni egymástól olyan dolgokat, amelyek ma még összekeverednek a „missziói munka“ gyűjtőneve alatt, és az így megtett megkülönböztetések szerint kell majd berendezkednie munkája folytatására.

I.

Nem csoda, ha a „misszió“ neve olyan bő köpenyeg, amely alá nagyon különböző dolgok egybevonhatók. Mi az, amit a szónak tágabb értelmében ne lehetne „missziónak“ nevezni?

Már a szónak eredeti jelentése, a szó szoros (mondjuk: fizikai) értelmében vett „küldés“ is olyan fogalmat jelez, amely felöleli emberi életünk minden dimenzióját. Benne van életünk térbelisége, mert „küldeni“ eredetileg olyasmit jelent, amit innen amoda lehet. Akár küldöncöt, akár küldeményt küldök, mindig két hely közötti térbeli távolságot győzők le vele. Benne van a fogalomban természetesen a minden történést jellemző időbeli dimenzió is: a térbeli távolságon át végbemenő „küldés“ egyúttal az idő múlása árán megy végbe és ezért ki kell várni

a végét, a célba érkezését. De magába foglalja a „küldés“ fogalma életünk magasabb rendű dimenzióit is, amelyekkel fölébe emelkedünk a testi világ törvényeinek: a személyes viszonylatok dimenzióit. „Küldés“ akarat-megnyilvánítást és akarat-átvitelt jelent, — amihez legalább két öntudatos, személyes lény kell. Az is kitűnik benne mindjárt, hogy az a lelki világ, amelyben mint személyek élünk, organikusan rendezett összefüggések uralma alatt áll: vannak benne fölé- és alárendelések. A „küldő“ parancsol és a „küldött“ engedelmeskedik neki. Még ha a hangsúly személytelen valamin van is, amit az egyik ember „küld“, akkor is kell egy másik ember, akivel küldi, aki tehát az ő akaratának engedelmes végrehajtó eszköze. (Van persze csonka-„küldés“ is, amelyiknél hiányzik ez az engedelmes másik akarat, — amikor „küldünk“ ugyan valakit, de az nem megy. Nem igazi „küldés“ ez, csak annak meghiúsult kísérlete.)

Amikor aztán a szónak átvitt értelmű használatára kerül a sor, akkor legelőször is a térbeli vonatkozások esnek ki jelentéséből. Vonatkozik a „küldés“ nem csak térbeli, hanem minőségbeli, állapotbeli stb. távolságokra is. A „küldő“ azt akarja ilyenkor, hogy megtörténjék az egyik minőségből vagy állapotból a másikba való átvitel, vagyis végbemenjen valamilyen eredményt előidéző munka, és ennek az akaratának a megvalósítása érdekében választ vagy talál eszközzül neki engedelmeskedő más akaratot. Ilyenkor a „küldés“ egyszerűen megbízást jelent, a „küldetés“ pedig megbízatást. (A missio pontosabban kifejezve commissio-vá lesz.)

Innen ágazik el aztán a szónak minden további jelentése. Mindegyikben megmarad, mint lényeg, valamilyen, az időben véghezviendő munka, és pedig

egy fölérendelt akarat parancsából, iránta való engedelmességből véghezviendő munka. Nem változtat ezen a lényegen az, ha akár a parancsoló, akár az engedelmeskedő akarat nem egyetlen egyéné, hanem kollektív akarat. Egész közösség is „küldhet“ követet (vagy commissarius-t) és lehet a „küldött“ is sok főre rugó csoport „küldöttség“, „bizottság“).

Van ugyan a „misszió“ szónak olyan tágértelmű használata is, amelynél a személyes akarat-viszony egyik, és pedig elsődleges fele, a parancsoló, „küldő“ akarat hiányzik. Beszélünk néha arról, hogy milyen fontos „missziót“ tölt be a nemzeti életben az irodalom, vagy a világgazdaság életében a tengerentúli kereskedelem stb. Nyilvánvaló azonban, hogy jobb volna ilyenkor nem „misszióról“, hanem csak „funkcióról“, nem „küldetésről“, hanem csak „szerepről“ beszélnünk, éppen azért, mert az ilyenkor szóban forgó tevékenységek fölé nem értünk oda parancsoló, megbízó akaratot. Legfeljebb arra gondolunk, hogy van valami átfogó érdek, valami a nagyobb összefüggésekből kitetsző irány, amelyet az illető tevékenységek szolgálnak, talán anélkül, hogy ők maguk ennek tudatában volnának, tehát van a dolgok rendjében valamilyen magasabb quasi-parancs, amely tevékenységük által végbemegy. Ezért esünk bele abba a szóhasználatba, hogy „misszió“ betöltéséről szólunk velük kapcsolatban.

A hívő ember természetesen tudja, hogy az ilyen egyénfeletti célirányosság, amelynek sokszor öntudatlan munkása az ember, a mindeneket igazgató Isten akaratából van. És ezért a hívő ember, ismerve Istent, aki eszközéül használja az embereket céljainak munkálásában, beszélhet „misszióról“ az ilyen esetekben is. De ő is jól teszi, ha a „misszió“ nevét csak azoknak a munkásságára alkalmazza, akik szintén hívők,

akik tehát hozzá hasonlóan ismerik Istent, a mindekben uralkodót, és az Ő iránta való engedelmességből, az Ő akaratának szolgálatában végzik minden munkájukat.

Úgy áll tehát a dolog, hogy „misszióról” a hitetlen ember voltaképpen csak akkor beszélhet, ha embereknek egymásközötti ügyéről van szó. Ezen túlmenőleg pedig csak a hívő, vagyis az Ige uralma alatt álló ember beszélhet „misszióról”. Az emberi élet immanens körén túl vitt vonatkozásban a „misszió” fogalma jellegzetesen keresztyén fogalom. Az Ige ajándéka számunkra. Mert az Igében jelenti meg magát Isten, akinek akaratából van „küldetésünk” egész életünkre és annak minden munkájára. Viszont amint az Ige fénykörén kívül nincs „misszió”, legfeljebb csak egészen köznapi értelemben vett „küldetés”, emberek egymás közti ügyeként, másfelől az *Ige fényében minden „misszióvá” válik*, mert az ember minden tevékenységét Isten akarata alá rendelten kell hogy végezze.

Minket mégse a szónak ez a mindent felölelő értelme érdekel, hanem ezen belül egy szűkebb kör. Az elhatárolást az a distinkció adja meg, amelyet a *gratia universalis* és a *gratia specialis* között szokott megtenni a református gondolkodás. Ezen a világon mindenre kiterjed Istennek kegyelmes uralma, de sajátlagos értelemben uralkodik Ő Krisztus által az üdvösségre kiválasztottak és elhívottak életében egyenként és összesen. Az Ő különleges akarat az, hogy a Krisztus által megváltott bűnösök életében mutassa meg dicsőséget. Ezt az Ő akaratát szolgálni sajátlagos értelemben vett „misszió” és minket a szónak ez az értelme érdekel, amely szerint tehát a Krisztusban hívőknek, mint olyanoknak, és közösségüknek: a Krisztus egyházának az életében adódnak

elvégzendő feladatok, amelyeknek a munkálása kat-exochén „misszió“.

A határvonal a valóságban nem vonható meg élesen, mert a *gratia universalis* és a *gratia specialis* munkásságai kölcsönösen átszövik egymást. A hívő egyén is, az egyház a maga közösségi mivoltában is benne él a világban és nem vonhatja ki magát annak közös életéből. A hívő egyénnek nemcsak az a feladata, hogy szóval és léttel szolgálja és terjessze a Krisztus uralmát, hanem az is, hogy mint keresztyén ember Isten dicsőségére földet műveljen, hivatalt vezessen és végezzen ezerféle más evilág szerint szükséges munkát. Az egyház is, azonkívül, hogy önmagát befelé az Ige által építi és kifelé hirdeti e világnak a megváltó kegyelemnek valóságát, egyúttal ingatlan-tulajdonos és munkaadó is, nevelőmunkát és társadalmi szolgáltatásokat is végez stb. és mindez szintén hozzátartozik „missziójához“.

Mégis megállapíthatjuk a következőket. A hívők a maguk közösségi életében, tehát az egyházi életben emelkednek ki sokkal jobban evilágbeli beágyazottságukból, mint amennyire erre egyéni különállásukban képesek. Viszont az egyház elsősorban nem mint egyház van belekötözve e világ élethálózatába (úgy is, természetesen!), hanem sokkal inkább tagjainak az egyéni élete révén. Ennél fogva tehát viszonylagos értelemben az egyéni keresztyén hívőnek a „missziója“ elsősorban a *gratia universalis* területén játszódik le, az egyházé pedig a *gratia specialis* területén. A hívő csizmadiának Isten akaratából arra is igyekeznie kell ugyan, hogy bizonyágtételével a Krisztus uralma alá vezessen, akiket csak tud, de elsősorban mégis csak az a „missziója“ ebben a világban, hogy vevőinek öröme és ezáltal Isten dicsőségére jó lábbelít készítsen. Az egyháznak viszont, bár

Isten arra is fel akarja használni, hogy tagjai az ő munkássága által műveltségükben, jólétükben és minden más evilági tekintetben is emelkedjenek (vétek volna erről megfélekednie!), elsődleges és sajátos missziója mégis az, hogy Krisztus örökkévaló királyságát építse a szívükben és ezáltal dicsőítse Isten nevét e világban. Az egyénnél hamis „misszióvá” válik minden olyan, a gratia specialis szolgálatára szánt igyekezet, amely mellett kárt szenvednek a gratia universalis irányában elvégzendő feladatai. Nem sokat ér a hívő csizmadiának kegyes prédikálása, ha a műhelyéből rossz portéka kerül ki. Az egyház pedig végzetesen elámitja magát, ha a gratia universalis területén végzett szolgálataival pótolhatni véli a gratia specialis körében rá váró feladatok elhanyagolását, ha pl. bármilyen történelmi jelentőségű nemzetvédő, kultúrális, szociális stb. szolgálatokat végez is, de közben Krisztus alakja a homályba vész és királyi uralma megszűnik az egyháztagok életében.

Ezért vonjuk a „misszió” fogalmának a körét szűkebbre úgy, hogy értsünk alatta olyan tevékenységeket, amelyeket *az egyház közössége végez a Krisztus uralmának a szolgálatában, illetve ha az egyház egyéni tagjai végzik is azokat*, de az egyház közösségi életében, vagy annak az érdekében, tehát kifejezetten *egyházi vonatkozásban végzik*.

Az így értelmezett egyházi körre szorítva a „misszió” sajátlagos fogalmát, nyilvánvaló, hogy még mindig túlságosan sokat markolunk vele. Mert hiszen így „missziói munka” minden igehirdetés és minden katechézis is, minden pásztoráció és minden egyházi szeretetszolgálat is, minden keresztyén családi nevelés és a hívők minden egymás közti intése és buzdítása is,

amely által az egyház élete épül, stb., egyszóval „misszió“ az egyház közösségi életében szerepet játszó mindenfajta tevékenység.

A „misszió“ elnevezést ennél sokkal szűkebbkörű értelemben szoktuk használni. Nyilván a szükség kívánja, hogy bizonyos (különleges körülményekből fakadó) egyházi tevékenységeket másoktól (ilyen megkülönböztető nevet nem kívánó, mert az egyház életében maguktól értődő tevékenységekből) megkülönböztetve „missziói munkának“ nevezzünk, a szónak — mondjuk — technikai értelmében. És a szónak ez a legsajátosabb értelme érdekel bennünket. Azt kell tisztáznunk, melyek ezek a különleges elbírálást kívánó egyházi tevékenységek, amelyek a „misszió“ neve alá foglalhatók, és miben válnak el más egyházi tevékenységektől?

II.

1. Némi útbaigazítást kapunk mindjárt a szónak eredeti jelentésében bennerejlő térbeli vonatkozásból. Ennek alapján ugyanis nyilván „misszionak“ nevezhető minden olyan egyházi tevékenység, amely bizonyos távolság legyőzésével jár együtt, amelyet tehát csak úgy lehet elvégezni, hogy valaki, a „küldött“, a „misszionárius“, a szó szoros értelmében útrakél és elmegy arra a másik helyre, ahol a munka elvégezendő.

a) Érthető tehát, ha a „misszió“ neve először a távoli nem-keresztény népek közötti munka jelzésére lett használatossá. A „külmisszió“ a legszemléletesebben „misszió“, mert hiszen külföldre kell menni a szolgálatában. Mindjárt meg kell azonban jegyeznünk, hogy voltaképpen ennél a munkánál sem döntő jelentőségű a térbeli távolság, hanem csak átmeneti és

viszonylagos jelentőségű. Hiszen a külmisszió munkája előbb-utóbb olyan új egyházi élet kialakulására vezet, amely aztán lassanként maga veszi át a munka folytatását a maga területén. S akkor — bár ugyanaz a munka folyik tovább — az ottani egyház szempontjából az már nem távolbaható, hanem belföldi „missziói munka“ lesz.

b) Felmerülnek az egyház életében olyan távolbaható szolgálatok is, amelyek nem idegen és nem-keresztény népekre irányulnak, hanem a saját népére, saját megkeresztelt és konfirmált tagjaira. Olyankor merülnek fel ezek a feladatok, amikor az egyház és hívei között támad kisebb-nagyobb földrajzi távolság, mert a hívek elvándoroltak és más helyre telepedtek. Amikor az egyház utánuk megy, nem azért teszi, hogy megtérítse őket a keresztény hitre, hanem azért, hogy gyülekezeti életüknek kiépítésével megtartsa őket abban. A külmisszióhoz hasonlatosan ez is csak úgy történhetik, hogy útrakelnek a „misszionáriusok“. Ilyen feladatai támadtak a mi egyházunknak is református magyaroknak tömeges amerikai, óromániai, franciaországi kivándorlásából. Ilyen feladatok születtek meg az északamerikai egyházak életében az ő nagy kontinensök fokozatos benépesedése során tömegeiknek Nyugatra vándorlásából. („Home-mission“, belföldi misszió néven emlegetik ők az ilyen szükségletekből fakadó munkásságukat.) Stb. — A távolság mozzanata itt is egyre veszít jelentőségéből a munka előhaladtával, éppúgy, mint a külmissziónál. Mert hiszen az eredményes munka létrehívja a távoli új települések helyén is azt az önfentartó egyházi életet, amely a munka továbbvitelének a terhére lassanként átveszi a maga vállaira ott a hely színén.

c) Az eddig tárgyalt esetekben előáll az elmondottak szerint egy olyan átmeneti helyzet, amelyben a távol-

ság mozzanata fontos szerepet játszik még, de már csak részleges szerepet. Lehet, hogy valamelyik nemkeresztyén nép között, vagy valamely új település helyén kialakult már olyan egyházi élet, amely ott a maga közvetlen környezetében tudja ugyan folytatni a „missziói“ munkát, de erőtlensége miatt még mindig rá van utalva arra, hogy a távolból, az „anyaegyház-tól“ kapjon segítséget, akár személyes küldötteinek kibocsátásával, akár más lelki és anyagi támogatás formájában. Az „anyaegyháznak“ ez a „missziói“ munkája azonban, mennél hathatósabb, nyilvánvalóan annál hamarabb feleslegessé válik s egyszer csak a földrajzi távolság mozzanatának kikapcsolódásával teljesen belföldivé válik a szóbanforgó „misszió“.

d) Lehetnek azonban esetek, amikor a távolságnak ez a mozzanata állandó jelentőséggel bír. Olyankor t. i., amikor az egyházi élettől elszakadt hívek olyan körülmények között élnek, hogy önálló egyházi élet nem fejlődhetik ki közöttük, pl. településük gyér volta miatt. A mi magyar életünkben a tanyavilágban szét-szóródott hívek szolgáltatóják erre a legjobb példát. Külföldi példák közül említsük a skót egyház hegyvidéki és sziget-lakó hívei közötti munkáját. (A „highlands and islands“-missziót.) A távolság ilyenkor aránylag nagyon csekély is lehet, talán csak 10—15 kilométernyi, de elég ahhoz, hogy az egyház kénytelen legyen „misszionáriusainak“ személyében útrakelni és a híveknek utánuk menni, ha felelősséget érez irántuk, mert különben nem tarthatják fent az egyházzal való közösségüket. Joggal beszélhetünk tehát mindenféle „szórvány-misszióról“. (Amelyek a fentemlített példák is különleges esetei.) Voltaképpen ugyanilyen elbírálás alá esik minden olyan eset is, amelyben nem is a távolság maga a lényeges, hanem azok a különleges életkörülmények, amelyek

felérnek a térbeli távolság akadályával. Bizonyos foglalkozási ágakban élő egyháztagek, ha lakóhelyük ott van is az egyházi élet fészkeben, távolba szakadtaknak tekinthetők, mert idejük nagy részét otthonuktól távol töltik, vagy mert az a lakóhelyük nem igazi otthonuk, vagy mert életrendjük miatt úgy élnék a többi ember között, mint valami külön társadalom tagjai. Állandóan úton levő vasútasok és hajósok, kaszárnyákban élő katonák, egyetemi gócpontokon összeverődő tanulók ifjak, fogházak lakói, a nagyvárosok felköltözött cseléd tömegei, éjszakai munkával elfoglalt pincérek, stb., stb., hiába állana a templom a szomszéd ucca sarkán, megkívánják, hogy az egyház külön erre a célra munkábaállított „missziói“ munkások révén menjen utánuk az ő világukba és ott érje utól őket, ahol lehet. (Ha — nem az egyházunkon múló — külső körülmények, parancsoló adottságok, megengednék, akkor a honvédség körében folyó egyházi munka is úgy volna legjobban beleilleszthető az egyház szervezetébe, hogy ne a „polgári“ egyház életével párhuzamos „katonai egyházként“ szerepeljen, hanem mint az egyetemes egyház „missziója“, amellyel utánamegy a katonai szolgálat külön világában élő fiainak.)

Az ilyen különleges „missziói munkák“ az általuk gondozottak szempontjából sokszor csak átmeneti jelentőséggel bírnak, mert azok a sajátos körülmények, amelyek szükségessé teszik az ilyen munkát, egy-egy ember életében hosszabb-rövidebb idő múlva megszűnnek. (A katona felszabadul, a diák és a cseléd idővel otthonra talál, a vasutas és hajós nyugalomba vonulva megtelepszik stb.) De mivel mindig lesznek emberek, akik ugyanazon körülmények között élnek, az egyház szempontjából állandó jellegük van az effajta „misszióknak“. Csak nagy időközök elmultával (amikor pl. egy szórványos település sűrűn lakott

helyé válik, vagy a társadalmi viszonyok megváltozásával megszűnik egy-egy sajátos életkörülményekkel járó foglalkozási ág) válhatik feleslegessé egy-egy ilyen missziói tevékenység.

2. Használjuk azután a „missziói” elnevezést olyan tevékenységekre, amelyeknél a fizikai távolságnak ez a mozzanata — amely már a fent tárgyalt eseteknél is egyre csekélyebb jelentőséggel bírt, — egészen elesik, legalább is semmilyen komoly jelentőséggel nem bír. Mégis joggal beszélünk „misszióról”, mert a szóban forgó munka, ha nem is térbeli távolságon át, jelentős minőségbeli, lelki távolságon át hat.

a) Ilyen természetű „misszió” minden munkásság, amelyet valamely egyház a tagjaival elkeveredetten élő nem-keresztyének megtérítése érdekében végez.

Pl. amikor valamely nem keresztyén nép körében élő keresztyén kisebbség (vagy akár már többség is) folytatja a kívülről megindult „missziói munkát” a maga népének megtérítése végett. Vagy amikor a nem népegyházi rendszer szerint élő egyházak a maguk ú. n. „keresztyén népének” azokat a tömegeit igyekeznek megnyerni, amelyek minden keresztyén egyházi köteléken kívül élnek (pl. az Egyesült Államok egyházainak evangelizációi „kampányaiban”). Vagy amikor az egyház a keresztyének között élő zsidók közötti térítés érdekében fejt ki különleges munkásságot. (Ha ezt külföldi területen végzi — l. pl. a skót egyháznak távoli pontokon folytatott „zsidó-misszióját”, — ez nem érinti a dolog lényegét, mert mindegy, hogy itt-e vagy ott, „misszióvá” ezt a munkát nem a helye, hanem a célja teszi.) Ugyanez alá az elbírálás alá tartozik az is, amikor valamelyik egyház a vele együtt élő más keresztyén egyházak tagjainak megnyeréséért folytat különleges munkát, mert arra az álláspontra helyezkedett, hogy bár az illetők névleg

keresztyének, a maguk egyházának hibájából mégis annyira távol állanak lélekben a keresztyénségtől, hogy valójában csak megkeresztelt pogányoknak tekinthetők.)

b) „Missziói munkának“ szoktuk nevezni továbbá — és a szónak általános középeurópai használatában ez a leggyakoribb eset, — az olyan tevékenységeket is, amelyek az egyháznak tulajdon tagjaira irányulnak ugyan, de azért, mert lelkileg olyan távolságban élnek az egyháztól, mintha nem is tartoznának hozzá, hanem rajta kívül állók volnának. Meg kell állapítanunk, hogy az a helyzet, amely ilyen „misszió munkát“ szükségessé tesz, abnormis helyzet. Az egyház nem rendezkedhetik be ilyen missziói munkára úgy, mint valami természetes és állandó tevékenységre, hanem csak úgy, mint pillanatnyilag talán égetően szükségessé, amelynek azonban meg kell szüntetni a szükségességét. Az egyháznak arra kell berendezkednie, hogy ne legyenek a kebelében olyanok, akik lelkileg idegenek tőle. De ez az abnormitás tagadhatatlanul valóság már jó ideje és az is marad még jó ideig mindenütt, ahol az egyház a megromlott népegyház képét mutatja. Nem magában a népegyházi jellegben van a hiba, hanem annak megromlásában. A romlás oka pedig, mint az egyház életében minden romlása, az Igétől való eltávolodásban van. (Ha az Ige erőteljesen érvényesül egy népegyházban, akkor annak népegyház volta nem baj.) Az orvoslás teendője tehát: jóvátenni az elmulasztottakat és az Igével megragadni és áthatni az egyháznak Ige nélkül felnőtt és az Igétől messzesodródott tagjait. (Ez a hajtó-rugója a Németországban Wichern óta kivirágzott „belmiszsióknak“).

c) A „missziói munkának“ ez a motívuma természetesen könnyen és sokszor összefonódik azen-

tebb tárgyalttal, amely bizonyos egyháztagnak különleges életkörülményeiből adódik. Ezek az életkörülmények ugyanis nagyban szaporítják az olyan egyháztagnak számát, akik lelkileg is messze sodródnak az egyháztól, mivel külsőképpen meg vannak fosztva közösségének az áldásaitól. Az ilyen „missziói munkásságoknál“ tehát szerepel egy átmeneti indok — olyan szükségleteket is ki kell elégíteni, amelyeknek nem is lett volna szabad feltámadniuk, és szerepel egy állandó indok, — vannak szükségletek, amelyek — amíg az illető külső körülmények fennállanak — mindig újra jelentkezni fognak az egyház hibája nélkül is. Aszerint, amint egy-egy megromlott népegyház kigyógyul a romlásaiból, természetesen meg fog változni az ilyen sajátos „missziói munkásságoknak“ a képe is: kevesebb lesz benne a térítő munka és több lesz a hitüket el sem veszített, csak abban különleges megerősítésre szoruló egyháztagnak lelki-gondozása.

d) A megromlott népegházakban szükségessé váló „missziói munka“, amelyről szólottunk, észrevétlenül átmegy egy másikkajta munkásságba. Külsőleg a különbség talán észre sem vehető, de tartalmilag annál jelentősebb. Az egyháztól lelkileg eltávolodottak megtérítéséért folyó munka lassankint preventív jellegűvé válik. Különösen azért, mert legnagyobb erejét a legreményteljesebb területen, az ifjúság körében fejt ki, amely voltaképpen még nem is eltávolodott, hanem csak eltávolodófélben levő eleme az egyháznak. (Gyermek-„misszió“, ifjúsági „misszió“ stb.) Az eltávolodás veszélye ellen küzdve olyan módszereket alkalmaz az egyház, amelyeket ha korábban alkalmazott volna, nem állott volna elő az a helyzet, amelyet a jelenben orvosolnia kell. Alapjában véve az egyház tehát olyan új utakra tér, amelyek a régi, mindig is

szemei elé kitűzött célok felé vezetnek, csak a jelenbeli követelményeknek megfelelőbben megépített, mondjuk: modernebb utak. Gyermekek között a vasárnapi iskola, serdülők, ifjak, leányok stb., stb. között alakított biblia-körök, szövetségek, egyesületek és mind a többi effajta „missziói munka“, tehát csak más formáját jelenti annak, amit az egyház elmúlt idők más körülményei között másképen, de lényegében véve mindig is csinált, ha igazán egyház volt. És mivel az ilyen munkásságok ott is meghonosodnak, mert jelentőségük nyilvánvalóvá lett, ahol szembezőköbb megromlásról, az egyháztól való számottevőbb lelki eltávolodásról nem is lehet beszélni, kitűnik, hogy a „misszió“ elnevezése, rájuk alkalmazva, voltaképpen nagyon kétes értékű. A vasárnapi iskolai munka pl. éppúgy „misszió“ vagy éppúgy nem „misszió“, mint a gyermekeknek iskolai vallásoktatása. És ugyanígy áll a dolog az ifjúsági, a felnőttek közötti stb. ú. n. „missziói munkáknál“ is.

Csak egy jogcím van arra, hogy ezeket a munkágakat a szónak technikai értelmében, — tehát más egyházi életnyilvánulásoktól megkülönböztetve — „misszionak“ nevezzük, az t. i., hogy újszerűek. Az egyházi életet tényleg bizonyos állapotbeli átalakuláson vezeti át az, tehát bizonyos lelki értelemben vett távoltság megjárását jelenti az, ha ilyen új munkamódszereket honosítunk meg benne. De mihelyt meghonosodtak és általánosakká váltak, semmi ok nincs arra, hogy „misszionak“ nevezzük őket. Az egyházi életnek éppolyan rendes életműködése az, hogy gyermekeit a hitben felneveli, ifjait a bizonyágtévő életben gyakorolja, férfiai és asszonyait a közösség ápolására összegyűjti stb., akár új formák szerint végzi ezt, akár már évszázados multtal bíró módszerek szerint.

e) Mint ahogy az ilyen esetekben is csak arról van szó voltaképen, hogy az egyház *komolyan veszi a maga dolgát* és ezért új viszonyok között megfelelő új módokat alkalmaz munkájában, ugyanúgy áll a dolog sok más ponton is, ahol „misszióról” szoktunk beszélni. Jobb volna, ha nem tennők ezt és nem zavar-nók vele a tisztánlátást. Semmi értelme nincs annak, hogy „pásztori misszionak” nevezzük a lelkipásztori házi látogatást és hasonló lelkipásztori ténykedéseket. Ha ez valami különleges, külön „misszionak” elneve-zendő szolgálat, mi marad meg akkor az ilyenek le-vonása után a lelkipásztor számára a liturgusi és ad-minisztratív munkán kívül? Hiszen még a presbiteri tisztségnek is a lényegéhez tartozik a hívek közötti látogatásokkal végzett lelkigondozás! Ugyanilyen, az egyéb egyházi szolgálatok fogalmát megüresítő eljárás az is, ha „missziói munkának” nevezzük a szegények megsegítése terén végzett szolgálatokat. Az is éppúgy hozzátartozik az egyház mindenkori normális életéhez, mint akár az istentiszteletek tartása, akár az egyház-kormányzat és nincs benne semmilyen különleges vonás, amely miatt külön név alá kellene foglalni.

3. Az egyházi életben meghonosodó új módszerek kapcsán azonban felmerül egy nevezetes komplikáció. Legalább is azonnal észreveszi ezt az, aki nem felejtí el — amiről legfentebb már volt szó, — hogy az egy-ház akkor igazán egyház, ha a *gratia specialis* körében végzi a maga munkáját s a *gratia uni-versalis* körére csak annyiban terjeszkedik ki, amennyire kénytelen vele.

a) Ha az egyház — új idők új igényei szerint — külön csoportokban tömöríti koruk, nemük stb. sze-rint a maga tagjait, akkor az ilyen csoportok már nem csak az Evangélium alapján állanak, hanem evilági közösséget is alkotnak. A gyermekeknél ez még nem

olyan szembeszökő, mert hiszen ők, mint vezetésre szoruló kiskorúak, természetszerűleg külön kategóriát alkotnak az egyház életében. De ahol már öntevékenységre is képes elemekből alakulnak az egyházi munkacsoportok, ifjáknál, felnőtteknél, annál szembeszökőbbé válik az, hogy nem csak a közös hit és a közös lelki cél tartja össze az egyes csoportokat, hanem az egyiket éppen az, hogy ifjak egyesülnek benne, akik ifjú életük szükségérzetei miatt is keresik egymás társaságát, mert együtt akarnak játszani, dalolni, sportolni, tanulni; a másikat meg éppen az, hogy asszonyok találkoznak benne, akiknek megvan az egymásközött megbeszélendő családi, gyermeknevelési, háztartási, kézimunkai stb. kérdéseik; és így tovább. Az egyház tagjainak az ilyen világi ügyekben is az a feladatuk, hogy úgy viseljék magukat, mint egyháztagok: világi ügyekben is úgy segítsék, ösztönözzék, fejlesszék és neveljék egymást, hogy életükből — akár a sportpályán, akár a család élelmézésére, akár milyen egyéb földi tevékenységük körében — Isten nevére dicsőség háruljon. Az egyháznak is feladata tehát, hogy ilyen irányú minden tevékenységüket inspirálja és azon rajta tartsa a maga ellenőrző szemét. De az nem feladata az egyháznak, ha egyház akar lenni és maradni, hogy ő maga rendezzen fiai számára labdarúgómérkőzéseket és népdal-tanfolyamokat, vagy asszonyai részére ő tartson főzőiskolákat és ő szervezze meg a háziipari termelésüket.

Nyilvánvaló, hogy itt az egyház ú. n. „missziói“ munkaágaival (amelyek legalább is addig, amíg újak, „misszionak“ nevezhetők) összefonódik egy másik fajta — nagyon szükséges és üdvös — munkásság, amely azonban már nem „missziói munka“, sőt egyáltalán nem az egyház dolga. Az egyház tagjainak egymásközt elvégzendő dolgai ezek és a munka egész-

séges megszervezése az lesz, amely ezt az elhatárolást szem előtt tartja. Ha nehéz is, valahogyan mégis meg kell vonni a határvonalat aközött, ami ezekben a munkáágakban valójában egyházi munka, mert az Igét viszi az emberekhez, és aközött, ami már voltaképpen az egyház tagjainak egymásközi társadalmi ügye (önképzés, szórakozás, testedzés stb.).

b) Hasonló, az egyház munkásságának a határán álló és azon túl is terjedő jelenségek adódnak abból is, hogy az egyháznak szeretetmunkája is van. Ez a szeretetmunka — sokszor nagyobb egyházi területek összefogott erejéből fenntartott — intézményekben is ölt testet: árvaházakban, menházakban, kórházakban stb. Már ezeknek a munkája sem nevezhető — amint mondtunk — „missziónak“, ha csak nem az a célja, hogy az egyházon kívül, vagy lelkileg tőle távol állókra hasson jótéteményeivel. De nem csak „missziónak“, hanem egyáltalán egyházi munkának sem nevezhető az, amikor az ilyen intézetek, amint ez gyakorlati okokból sokszor megtörténik, nem is csak elhagyatottaknak szolgálnak, hanem olyanoknak is, akik szolgálataikért megfizetnek. Az egyházi élet elevensége kitermel olyan intézményeket is, amelyek egészen „önfentartóak“, vagyis nem anyagi szükséglet szenvedők javára hozott áldozatokból, hanem rendes, üzletszerű bevételekből tarthatók fent. Ilyen — keresztyén szellemen vezettet és attól áthatott — intézményekre, vendégszállásokra, szanatóriumokra, üdülőtelepekre, nyugdíjas vagy némi vagyonkával rendelkező aggok otthonaira stb. kimondhatatlanul nagy szükség van. De ilyeneket fenntartani nem az egyház feladata, hanem az egyháztól erre ösztönzött és lelkesített egyháztagoknak, egyéneknek vagy egyének tömörüléseinek. Testi és evilági szükségletekről gondoskodni csak akkor egyházi feladat, ha magukon segíteni nem tudókat kell

szükségeikben felkarolni, de nem akkor, amikor valakinek megvan a módja arra, hogy maga gondoskodjék magáról.

Igy áll a dolog egy sereg szociális jellegű feladatnál is, amelynek érdekében eleven egyházi élet esetében kialakulnak a megfelelő tömörülések, mozgalmak és akciók, mint pl. biztosítási társulatok (betegség vagy halál esetére), munkás-tömörülések, kölcsöntakarékpénztárak, szövetkezetek stb. Büszke lehet rá az egyház, ha tagjait nagyon sokágú effajta önszegélyző munkára tudta ránevelni. És boldog lehet az egyház, ha tagjainak ilyen irányú összefogásai egyúttal a lelki közösség ápolására is szolgálnak, összejöveleiken felhangzik az imádság és az Ige szava is. Amennyiben lelki közösség is egy-egy ilyen összefogás, annyiban csakugyan az egyház ügye is: tartsa számon úgy, mint a maga szívének a lüktetését. De egyébként, evilági sajátos céljaiknak a szolgálatában, ezek nem az egyház tulajdon ügyei, hanem tagjai szabad társulásainak a dolgai.

c) Hogy vannak ilyen, az egyház életével szorosan összefüggő és ránézve egyáltalán nem közömbös tevékenységek, amelyek mégsem az egyház ügyei, hanem az egyház tagjainak a szabad tevékenységére bízandók, az világosan kitűnik az irodalom és általában a sajtó munkájából, amelyet nem egyszer szintén a „misszió” neve alá szoktak foglalni. Az egyházat életető legfőbb funkció után, az Igének élőszóval hangzó bizonyosságtétele után, talán mindjárt második sorban szerepelt mindig a sokszorosított írott szónak a jelentősége. És annak ellenére, hogy ilyen életbevágó ügy volt a betűnek Krisztus királyságát szolgáló hatalma, maga az egyház mégsem volt sohasem könyvkiadó és könyvkereskedő tényező, hanem az ezzel együttjáró evilági, technikai és üzleti teendők miatt tagjainak az egyéni

vagy társulati szolgálataira hagyta iratoknak, könyveknek, lapoknak a termelését és forgalombahozatalát. Még a Bibliának magának a kinyomtatásával és árusításával is így történt. A nyomtatott betűnek a szerepe a jelenben és még inkább a jövőben csak nőttön nő, de az egyház, ha jól vigyáz a maga sajátos feladatkörére, ezt ezentul sem lépheti át azzal, hogy kiadó-vállalattá, könyvkereskedelmi vagy lapterjesztési üzemmé válik. (Kivételes „hivatalos kiadványai“ természetesen lehetnek az egyháznak és szükségések is. De csak a szabályt megerősítő kivételképen.)

III.

Nem terjeszkedhettünk ki kimerítő módon minden jelenségre, amelynek tarka sokasága manapság a „missziói élet“ gyűjtőneve alatt szerepel. Mégis — minden egyéb még felhozható jelenségre nézve és irányt mutató módon — összegezhetjük az elmondottakat a következőkben.

1. Vannak az egyház rendeltetéséből folyó olyan különleges szolgálatok, amelyeket sajátos természetük-nél fogva jó a „misszió“ neve alatt különválasztanunk más egyházi tevékenységektől. Ezek abból fakadnak, hogy az egyháznak tőle akár térbelileg, akár lelkileg távolállók felé is terjesztenie kell Krisztus uralmát.

2. Ha lelkileg távolálló, Krisztusnak még csak ezután meghódítandó elemek az egyházi élet elhanyagolása miatt az egyházon belül is elszaporodnak, ennek az abnormis helyzetnek az orvoslására is különleges erőfeszítések szükségesek és ezek is nevezhetők „misszióknak“.

3. Ha valamely egyházi tevékenység csak azért különleges, mert módszere újszerű, lényegében véve azonban olyan szerepet tölt be, amely mindig is bele-

tartozott az egyház életműködéseibe (keresztyén nevelés, közösség ápolása stb.), akkor „misszióinak“ voltaképpen maga ez a tevékenység nem nevezhető, legfeljebb az elterjedése érdekében kifejtett igyekezet tekinthető „misszióinak“.

4. Nem nevezhetők semmiképpen „misszióinak“, mintha különleges elbírálást kívánnának, olyan, az egyházi élethez mindig nélkülözhetetlenül hozzátartozott szolgálatok, mint a *cura animarum* vagy a szűkölködőkről való gondoskodás.

5. Nemcsak a „missziói munkának“ körétől, hanem általában az egyházi élet körétől gondosan elválasztandó és mint az egyház tagjainak közművelődési, gazdasági, társadalmi stb. öntevékenysége kezelendő minden olyan tevékenység, amely — bár az egyház által szolgált *gratia specialis*ből veszi a maga indíttatásait és erőit, — mégis a *gratia universalis* evilági területén felmerülő szükségleteket elégíti ki (ha csak nem tartozik a szó szoros értelmében vett szeretetmunka fentemlített körébe.)

Ezeknek alapján bírálendő el „az egyház és a missziói munka viszonyának“ a kérdése. Vannak tevékenységek a „missziói“ név alatt általában szereplők között, amelyeknek az egyház az igazi alanya, de vannak olyanok, amelyeknek nem az egyház az igazi alanya, hanem az egyház egyes tagjai vagy az ő szabad társulásaik. Az utóbbi esetekben is lehet azt mondani, hogy az egyház munkálkodik az illető tevékenységekben, t. i. abban az értelemben, ahogy az egyház élete nyilvánul meg minden igaz tagjának minden tevékenységében. De ha egyház alatt azt értjük, amit „az egyház és a missziói munka viszonyának“ kérdésénél szoktunk alatta érteni, t. i. az *ecclesia repraesentativa*-t, vagyis az egyházat úgy,

amint a vezetősége képviseli (a közönséges kifejezéssel élve: a „hivatalos egyházat”), akkor azt kell mondanunk, amit mondtunk: nem az egyház dolga ezeket a tevékenységeket folytatni. Az egyház dolga velük szemben az, hogy érvényesítse bennünk az Ige hatalmával és a felügyelet fegyelmező erejével a Krisztus uralmát, aminthogy általában ez a feladata tagjainak bármilyen tevékenységével szemben, hogy abban semmi ne történjék, ami megbotránkozásra, a híveknek kárára és Isten nevének megszegyenítésére szolgálhatna okul.

Megjegyzés.

A „missziói munka” mivoltáról folyó megvitatás során a fentiekkel kapcsolatban elhangozhatik egy megjegyzés, amelyre legyen szabad már előre válasszolnom. Szó volt fentebb arról, hogy egybekapcsolódhatnak a „misszióinak” nevezhető tevékenységekkel olyanok is, amelyek nem csak hogy nem „misszióiak”, hanem nem is egyházi természetűek, mert egészen evilági szükségletek kielégítésére irányulnak, s amelyeknek a megszervezése és irányítása ezért elhatárolandó volna az egyházi élettől. Ezzel szemben rámutathatna valaki arra, hogy a multból átöröklött szolgálatként a jelenben is van egyházunknak egy olyan nagyarányú tevékenysége, amely evilági feladatok szolgálatában áll s annak ellenére mégis szorosan az egyház testéhez tartozónak tekintjük, — t. i. az iskoláinak a fentartása.

Csakugyan a vallásoktatáson kívül, amely természetesen egyházi feladat, minden egyéb iskolai munka az evilági életre való felkészítés célját szolgálja, tehát — ha közvetve az egyházat nagyon szorosan érdekelheti is, mert hiszen az ő tagjainak a jövődjét formálja, — mégsem az egyház lényegéből és sajátos isteni megbízatásából folyó teendő. Ha egyházunk mégis a

maga ügyeként tekinti, — amint azt nagyon jól teszi, — akkor annak olyan kényszerítő okai vannak, amilyenek miatt az egyház sokszor kénytelen a maga sajátos munkájának az elvégzése mellett mellékfoglalkozásként egyebekkel is foglalkoznia jobb megoldás híján. De soha sem volna szabad elfelejtenünk, hogy az ilyen többlet-munka elvállalása kényszerhelyzetből fakad, és soha sem volna szabad megfélemlkezni arról az elválasztó határról, amelyen innen van az egyháznak, mint olyannak a szolgálata, s amelyen túl már lényegileg nem egyházi feladatok esnek, még ha azokat maga az egyház vállalja is magára.

Hiszen elképzelhetők esetek, amikor pl. politikai felfordulás idején egyéb szervezetek felbomlása miatt egy falu presbiteriuma kénytelen a fegyveres polgárőrség felállításával biztosítani a közrendet, vagy pl. árvíz idején, más helyi vezető tényező híján, egy község egyházi előljárósága veszi a kezébe a mentés és a védekezés munkáját, stb. Az ókor végén a római birodalom széthullásakor Európa egyes részeiben az egyházé volt az egyetlen munkára képes közéleti szervezet és reáharult át úgyszólván minden közéleti feladat. Ilyen szolgálatvállalások elől, ha a szükség parancsolja, sohasem térhet ki az egyház.

De az utóbbi példa mutatja: milyen bajok származnak abból, ha az egyház megszabja és magától értetődőnek veszi ezeket a kezére hárult idegen teendőket. Így alakult ki Európában az a középkori egyház, amely a közélet minden terén jussaként követelte az illetékes irányító tényező hatalmát és tekintélyét. És voltaképen ennek a következménye mindmáig, hogy a mi egyházunk is kénytelen iskoláit úgy megtartani, mint a saját testéhez tartozó ügyet. Mert hiszen, ha volna itt helye és ideje annak, hogy megvizsgáljuk:

miért nem adhatja ki kezéből egyházunk a maga iskoláit, hamar rájönnénk arra, mint végső és döntő okra, hogy azért, mert többségében a római egyház által nevelt és irányított nemzetben élünk, amelyben nehéz elképzelni, hogy egyházunk ifjúsága ugyanolyan szellemű oktatást és nevelést kapjon, amilyent adni akarunk és egyházi iskoláinkban adni tudunk is neki.

Meglehet már most, hogy a „missziói munkával” kapcsolatban fent említett nem egyházi feladatok szolgáltatának megszervezése is ugyanezen okból nem lesz jól megoldható az egyház szervezetén kívül, hanem csak azon belül. Ez megvizsgálandó lesz. Ha csakugyan az lesz az eredmény, hogy az egyház kénytelen ezeket a tevékenységeket is megtartani a maga szárnyai alatt, mert különben komoly veszedelem fenyegetné őket, akkor vállalja az egyház ezt a szolgáltatást is. De munkásságában mégis tartsa szem előtt az elválasztó határvonalat: mi az, ami a saját dolga, amit elsősorban kell végeznie s aminek semmilyen más munka miatt, bármilyen fontos és hasznos is legyen az, nem szabad rövidülést szenvednie, és mi az, amit jobb volna, ha az egyház tagjai maguk között is elvégezhetnének, mert nem igazában egyházi feladat, s amit az egyház csak kénytelenségből vesz magára, amíg jobb megoldás nem kínálkozik.

